

Kunnskapsdepartementet

Oslo 22. juni 2020

INNSPILL TIL HØRING OM NY OPPLÆRINGSLOV

Viser til Opplæringslovutvalgets forslag til endringer i opplæringsloven som ble lagt fram i desember 2019. Norsk Bibliotekforenings innspill til ny opplæringslov omhandler skolebibliotek.

Betegnelsen skolebibliotek

Utvalget foreslår å erstatte betegnelsen *skolebibliotek* med *bibliotek*. Norsk Bibliotekforening støtter ikke dette forslaget, men mener forslaget er svært uheldig og en sterk svekkelse av elevenes tilbud om et godt læringsmiljø. Norsk Bibliotekforening ber om at skolebibliotek styrkes i lovverket. Kun en styrking og presisering i lov og forskrift vil gi et tilbud til elevene som ikke er basert på tilfeldigheter og ildsjeler.

Et skolebibliotek har et annet mandat enn folkebibliotek. I NOU 1995:18 beskrives skolebiblioteket som et *viktig pedagogisk verktøy* og i Ot.prp.nr.46.1997-98 som *eit bibliotek som er særskilt tilrettelagt for skolen, og at biblioteket også kan brukast som eit aktivt ledd i opplæringa på skolen*. Dette er med på å knytte skolebibliotek spesielt til skolens formål, nemlig å støtte elevene i å realisere målene som ligger i læreplanene. Et skolebibliotek kan ikke erstattes av noe annet bibliotek. Skolebibliotekets aktiviteter og samling skal være tett knyttet opp til skolens daglige virke og være relevant i forhold til skolens undervisning. Et folkebibliotek er ikke tilrettelagt for skolen og elevens læring, men har et annet mandat jf. Bibliotekloven.

Skolebibliotek er et eget fagfelt og er en veletablert internasjonal betegnelse både innenfor utdanning og forskning. Å fjerne betegnelsen skolebibliotek vil være uheldig også med tanke på bruk av tilgjengelig forskning og statistikk. I nasjonal bibliotekstrategi *Rom for demokrati og dannelse* er statistikk for skolebibliotek overført Utdanningsdirektoratet fordi skolebibliotek er en del av utdanningssystemet og hører hjemme under Kunnskapsdepartementet. Skolebibliotekstatistikken er viktig for å kunne følge opp skolens satsing på skolebibliotek.

UNESCOs skolebibliotekmanifest slår fast at skolebibliotek er en integrert del av utdanningssektoren. Manifestet sier også at skolebibliotek må ha en særskilt lovgivning og retningslinjer ettersom ansvaret kan være fordelt både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Fagfornyelsen

Nasjonal bibliotekstrategi som er utarbeidet av både Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet beskriver skolebibliotekets betydning for skolens arbeid og som en sentral del i realiseringen av fagfornyelsen. Kompetansemålene i fagfornyelsen vektlegger at elevene skal utforske, søke og oppdage. Elevene skal få kompetanse i kritisk tenking, gis språklig mangfold og reflektere over både skjønnlitteratur og sakprosa. Elevene skal gjennomgå tverrfaglige tema som demokrati og medborgerskap, folkehelse og livsmestring og bærekraftig utvikling. I tillegg er det kompetansemål hvor bruk av bibliotek nevnes eksplisitt. Norsk Bibliotekforening mener dette kun er mulig å oppnå med et tilgjengelig skolebibliotek med relevant informasjon og litteratur tilpasset opplæringen og elevene.

Fagutdannet skolebibliotekar

I forarbeidet til nåværende Opplæringslov beskrives skolebiblioteket som et *viktig pedagogisk verktøy* (NOU 1995:18) og skolebibliotek som *eit bibliotek som er særskilt tilrettelagt for skolen, og at biblioteket også kan brukast som eit aktivt ledd i opplæringa på skolen* (Ot.prp. nr. 46.1997-98).

Vi vet at gode skolebibliotek kan være med på å skape en kultur for lesing både på skolen og på fritiden. Skolebiblioteket gir viktige bidrag som kildekritikk, informasjon- og søkekompetanse. Bruk av skolebiblioteks litteratur utvider pensummateriale og er et alternativ til tradisjonell tilpasset opplæring. Skolebibliotekaren formidler litteratur tilpasset elevenes evner og deres måte å lære på, fremmer språkutvikling og stimulerer til lesing gjennom å gi elevene gode leseopplevelser. Liedutvalget skriver i NOU 2019:25 at riktig og oppdatert kompetanse hos ansatte i skolen er avgjørende. En forsknings- og kunnskapsoversikt for skolebibliotek (Garden, C. 2017) viser at det som har størst innvirkning på elevene, er ansatte med kompetanse, og at det utvikles et samarbeid mellom lærer og skolebibliotekar. Som på alle andre fagområder i skolen, skal elevene ha krav på kvalifisert personale på skolebiblioteket.

Skolelederforbundet, som organiserer ledelsen på skolen, sier at det må et *godt samarbeid med flere aktører og yrkesgrupper for å løse sektorens store utfordringer. Gode skolebibliotek og dyktige skolebibliotekarer er en viktig brikke i arbeidet med å løse skolens komplekse samfunnsoppdrag. Ett bidrag er å hjelpe til slik at elevene blir gode lesere, i arbeidet med lesing som grunnleggende ferdighet. Ett annet er å skape en arena som bidrar til å fremme trivsel, mestring og motivasjon* (<https://www.skolelederforbundet.no/om-oss/aktuelt/--Skolebibliotekene-ma-prioriteres-hoyere>).

Et inkluderende skolebibliotek

I arbeidet med ny opplæringslov har KS stilt spørsmålet om hva et skolebibliotek er, uten at det er besvart av utvalget. Et skolebibliotek skal være – for å sitere Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen: *“en læringsarena i og på tvers av alle fag, og et samlingspunkt som både formidler litteratur og digitale læringsressurser, uavhengig av lesenivå og funksjonsnivå.... I tillegg til ferdighetsutvikling kan gode skolebibliotek være en inkluderingsarena som bidrar til å utjevne sosiale, kulturelle og digitale skiller, og som fremmer personlig vekst hos den enkelte elev”* (Innst.19 S 2016-2017).

OECD trekker fram tillit til beslutningssystem som en global megatrend. Også Liedutvalget mener at en sentral oppgave for skolen er å forebygge tendenser til økte forskjeller i befolkningen. Ifølge PISA 2015 har lystlesing mer å si for elevenes skoleprestasjoner enn høy sosioøkonomisk status. Elever fra hjem med lav sosioøkonomisk bakgrunn, men med høy leselyst, skårer gjennomsnittlig bedre enn elever med middels og høy sosioøkonomisk bakgrunn, men med mindre leselyst.

I ny overordnet del av læreplanene er et inkluderende læringsmiljø fastsatt som et av prinsippene for skolens praksis. Et godt læringsmiljø knyttes til universell utforming, men også til den pedagogiske delen av opplæringen. Man skal i større grad fjerne hindringer for læring i læringsmiljøet framfor å fokusere på enkeltelevens særtrekk og utfordringer. Opplæringen skal være tilpasset individuelle evner og forutsetninger slik at eleven lærer og utvikler seg både personlig og faglig. Norsk Bibliotekforening mener at dette argumenterer for et styrket lovverk for skolebibliotek.

Styrking av skolebibliotek

De siste årene har Utdanningsdirektoratet gitt midler til skolebibliotek og lesestimulering, Kulturrådet har startet en prøveordning med kulturfondbøker direkte til skolebibliotek og i Sverige har man siden 2016 gitt ekstra ressurser til ansettelse av skolebibliotekarer, tydeliggjort

skolebibliotekets rolle i språklig utvikling og digital kompetanse i revidert læreplan. Dette skjer fordi forskning viser at gode skolebibliotek utgjør en forskjell.

Statistikk og undersøkelser viser at skolebibliotek ofte nedprioriteres, både faglig og økonomisk med dagens lov og forskrift. Opplæringslovutvalget vil likevel ikke stille krav til innholdet, bemanning eller egne lokaler og velger å gå inn for KS' forslag som gir kommunene og fylkeskommunene enda større frihet til å finne lokale løsninger. Norsk Bibliotekforening mener at færre krav og ingen overordnede retningslinjer ikke gir bedre resultater.

KS har i sitt innspill også vist til ny teknologi. Hva som menes med ny teknologi fra KS' eller utvalgets side, utdypes ikke. Norsk Bibliotekforening mener ny teknologi er en metode for å oppnå mål. Målene og kravene for skolebibliotek må likevel fastsettes.

Begrunnelsen utvalget bruker for endringene i lovforslaget er mangfoldet av skoler i landet. Det er ikke et tilfredsstillende argument. Elever skal ha et likeverdig læringstilbud uansett hvor man vokser opp. Et godt og velfungerende skolebibliotek kan løses på mange ulike måter, med egne skolebibliotek, med en kommunal koordinator eller med et formelt og forpliktende samarbeid med det lokale folkebiblioteket osv. Nasjonal bibliotekstrategi vil se på nye former for samarbeid mellom skolebibliotek og folkebibliotek. Det kan gjøres innenfor rammene for et skolebibliotek med fagkunnskap.

Et skolebibliotek må ha fagkunnskap, slik at elever får kvalifisert kompetanse, er åpent og bemannet i skolens åpningstid, er en læringsarena på tvers av fag, ligger i egnede lokaler i skolen eller i rimelig avstand fra skolen slik at biblioteket kontinuerlig kan benyttes i elevenes læring og inneholder en relevant boksamling innenfor fag- og skjønnlitteratur, digitale verktøy og andre medier.

Vi mener utvalgets forslaget svekker dagens lovverk og vil bidra til enda større forskjeller i kvalitet og tilgjengelighet på skolebibliotek for elevene. Lovverket fungerer ikke til å gi et likeverdig tilbud i dag, og vil ikke fungere bedre fordi de ansvarlige får enda løsere rammer.

Norsk Bibliotekforening foreslår følgende endringer i Opplæringsloven med forskrifter. Forslaget baserer seg på dagens struktur med paragraf § 9-2 i loven og kapittel 21 i forskriften:

Forslag til ny lovtekst

§ 9-2. Rådgiving og skolebibliotek:

Skolen skal ha tilgang til et skolebibliotek. Skolebiblioteket skal være en integrert del av skolens pedagogiske virksomhet.

Departementet kan gi nærmere forskrifter.

Forslag til ny forskrift

Kapittel 21. *Skolebibliotek* (Opplæringslova § 9-2 andre ledd):

§ 21-1. Skolebiblioteket skal være et sentralt redskap i elevenes læring gjennom å tilby et variert tilfang av informasjon og litteratur både i fagene og som grunnlag for tilpasset opplæring.

§ 21-2. Elevene skal ha tilgang til skolebiblioteket i skoletiden. Skolebiblioteket bør benyttes aktivt på alle klassesertrinn.

§ 21-3. Elevene skal ha et skolebibliotek som innholdsmessig er utstyrt for å møte de behov som følger av den ordinære opplæringen.

§ 21-4. Skolebiblioteket skal driftes og utvikles av personale med bibliotekfaglig kompetanse. På større skoler bør skolebiblioteket være bemannet i hele skoletiden.

§ 21-5. Rektor er ansvarlig for at skolebiblioteket er forsvarlig utrustet, bemannet og er en integrert del av skolens opplæringsvirksomhet.

§ 21-6. Tilgangen til skolebibliotek kan sikres gjennom avtalefestet samarbeid med andre bibliotek.

Forslaget gir rom for lokale tilpasninger slik at skolebibliotekets organisering, omfang og innhold kan tilrettelegges skolens størrelse og lokale forhold.

Norsk Bibliotekforening

Norsk Bibliotekforening er en interesseorganisasjon for bibliotek og bibliotekinteresserte og vi mener bibliotekets oppgaver er viktigere enn noen gang. Vårt formål er å styrke bibliotekenes posisjon i samfunnet, og tale folke- skole- og fag og forskningsbibliotekenes sak.

Med vennlig hilsen
Norsk Bibliotekforening

Ann Berit Hulthin /s/
generalsekretær